

YEARBOOK OF THE GEORGE BARIȚIU HISTORY INSTITUTE OF CLUJ-NAPOCA SERIES *Humanistica*

ISSN 1584-4404
humanistica.ro

Review of Paul O'Connor, Marius Ion Bența (eds.), The Technologisation of the Social. A Political Anthropology of the Digital Machine

Silviu G. Totelecan

Cite this article: TOTELECAN, Silviu G. (2022) *Review of Paul O'Connor, Marius Ion Bența (eds.), The Technologisation of the Social. A Political Anthropology of the Digital Machine*, in: 'Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica', Vol. 20, pp. 165-166. DOI: [10.5281/zenodo.7017818](https://doi.org/10.5281/zenodo.7017818)

© 2022: The Publishing House of the Romanian Academy
Journal published online: 2003
Submit your article to *Humanistica Yearbook*

RECENZII

O'Connor, P. & Bența, M. I., eds. (2022), *The Technologisation of the Social. A Political Anthropology of the Digital Machine*, London/ New York, Routledge, ISBN: 9780367511661.

În prima jumătate a acestui an, colegul Marius I. Bența îmi supunea atenției volumul proaspăt ieșit de sub tipar, *Tehnologizarea socialului...*, editat pentru Routledge împreună cu Paul O'Connor, o lucrare de 180 de pagini (text plus index de termeni și autori) cu 10 studii semnate de cercetători și universitari care activează în mai multe părți ale lumii: România, Irlanda, Emiratele Arabe, Marea Britanie, Statele Unite ale Americii. Volumul începe cu întrebarea strategică „*The technologisation of the social: A 21st-century megamachine?*”, dezvoltată de Paul O'Connor în capitolul introductiv, urmată de cele zece capitole/subiecte abordate de Arpad Szakolczai, Tom Boland, Agnes Horvath, Daniel Gati, Ray Griffin, Stephen Turner, Marius Ion Bența, Thomas S. J. Smith, Janos Mark Szakolczai, Paul O'Connor, și se încheie cu deschiderea tematică avansată de Marius Ion Bența, „*Is there a way out of the technologisation of the social?*”

Evoluțiile tehnologice generate de apariția și răspândirea Internetului, proliferarea mijloacelor de comunicare care trăiesc din și se bazează tot mai mult pe absența interlocutorilor, folosindu-se de pretextul evacuării distanțelor (întâi fizice și apoi sociale) dintre oameni, pe scurt, intersecția și suprapunerea fără precedent a vieții sociale cu cea tehnologică sunt câteva dintre chestiunile societal-structurale pe care își propune să le trateze lucrarea. Cartea vrea să ne facă atenți la o serie întreagă de efecte de mai mare sau mai mică amploare, rezultate din împletirea tehnologicului cu socialul, care au dus la prăbușirea barierelor dintre mesajul public și cel privat, la coexistența și indistincția lor generalizată, la căderea în uzură a surselor privilegiate ale adevărului și neînțelegerea crasă a ceea ce trebuie recunoscut ca zgomote de fond, la dificultatea accentuată în a sesiza spectrul înșelător al dispozitivelor de comunicare medială și capacitatea lor nemărginită de (auto)iluzionare.

Se menționează încă din primele pagini ale cărții că firul comun ce leagă contribuțiile autorilor este explorarea modului în care tehnologiile digitale dizolvă relațiile și modurile de a fi „mai vechi”, sedimentate, luate de la sine înțeles, înlocuindu-le cu ceva lichid, efemer și eminamente performativ. Uitându-ne în urmă, putem consta cu ușurință că „vechiul” nu este atât de îndepărtat de noi precum am putea fi tentați să credem, se află la două, maximum trei decenii în urmă, iar prin privirea aruncată înapoi putem sesiza amploarea transformărilor aduse de actuala revoluție tehnologică. Parafrazându-l pe autorul introducerii, este o revoluție în modul în care comunicăm unii cu alții, cum stocăm și procesăm informațiile, cum navigăm *prin* și interacționăm *cu* lumea noastră, care, odată ajunsă la apogeu, substituie interacțiunea socială cu aplicația tehnologică.

De remarcat, în treacăt doar și oarecum în răspăr cu argumentul volumului, că amenințările tehnologicului la adresa socialului, perceptibile din ce în ce mai acut azi datorită felului pernicios prin care medierea tehnologică se inserează și apoi se instaurează între noi și ceilalți, între noi și mediul înconjurător, sunt tot atât de puternice cât este de intensă și prezența factorului uman. Fie și anecdotic, merită a ne întreba dacă nu cumva, odată ce ne-am apucat a făuri și utiliza prima sulită din istoria umanității, nu am început și o oarecare distanțare de spectrul umanului, înscriindu-ne pe o linie evolutivă care are *cyborg*-ul la capătul drumului. În altă ordine de idei, ce mai înseamnă azi societate și socialitate? Nu cumva există o corodare

din interior și din amonte, cel puțin ante-medială, a realităților presupuse de aceste conceptualități (încă privite ca de la sine înțelese), una la care mașinăria digitală să nu mai poată contribui decât minimal, „pasteurizând” ceva deja „lichefiat”?

Pe această direcție a chestionărilor critice de ordin epistemic-teoretic, ar fi trebuit să urmeze, inserată aici, sinteza paginilor de notițe referitoare la ceea ce un „sociolog cazon” poate oricând identifica în volum ca fiind texte de sociologia muncii (spre exemplu, capitolul 2, despre perturbările digitale ale pieței muncii, scris de Tom Boland; capitolul 5, semnat de Ray Griffin, care evidențiază chestiunea șomajului în era digitală pornind de la etnografia nimicului; sau cercetarea despre cel de-al patrulea val al dezvoltării industriale, era sistemelor *cyber-fizice*, întreprinsă de Thomas S. J. Smith, în capitolul 8), al comunicării (primul capitol, redactat de Arpad Szakolczai, interesat de prezentarea de sine în era digitală, sau cel de-al treilea, elaborat de Agnes Horvath, preocupată de metastazele absenței) ori de sociologie politică (cheie în care ar putea fi citite, bunăoară, capitolele 7 și 9, scrise de Marius Ion Bența, respectiv de Janos Mark Szakolczai, axate pe efectele tehnologiei digitale „smart” și ale celei de supraveghere).

Am renunțat la această idee, nu pentru că aș avea rețineri în a mă autoidentifica ca făcând parte din tabără sociologilor (în pofida diplomelor care îmi dovedesc apartenența), așa cum adesea o refuz și pe cea a antropologilor; în primul caz este vorba de „lentila” mult prea macro a disciplinei, cel puțin după gustul meu, care scapă din vedere nivelul meso, așa cum, în cel de-al doilea, micro-lentila pusă la lucru nu apucă să observe și un plan median de realitate, unde se înfăptuiește viața soci(et)ală. Așadar, nu lipsa „apartenței cazone” la o tabără sau alta mă împiedică a-mi urma imboldul, ci reformularea grilei de lectură, sugerată, ce-i drept, doar spre finalul cărții, în capitolul conclusiv, semnat de Marius Ion Bența. Redau acest fragment, în limba de redactare a volumului: „*To the sociologist familiar with such fashionable keywords as ‘code-space’, ‘algorithmic cultures’ or ‘prosthetic technologies’, some of the chapters may sound too philosophical, too poetic or perhaps defective of precise definitions and ‘clear concepts’; however, the particular tradition of political anthropology that constitutes the wide framework of this volume doesn’t see the Kantian ideal of clear-cut conceptual distinctions as an asset of thinking, but rather as a weakness. To the anthropologist and social scientist familiar with the reflexive-historical tradition, approaching a topic such as this one may appear useless, meaningless or hopeless; yet it is the duty of social scientists to highlight and draw attention to the possible dangers and pitfalls that they see in the major trends of the social world, especially when such trends are being consciously cultivated by policy-makers.*” (p. 172).

Pasajul invocat îmi cere, fie și indirect (dar ce mai poate fi „direct” în contemporaneitate, azi când totul e mediat și mediatizat?) cititorului care își propune să lectureze, și nu doar să citească superficial volumul, să renunțe la prejudecățile legate de forma de prezentare, de jargon, la rigoare chiar și la propriile cadre teoretice, pentru a se putea concentra la narativul despre ceea ce ni se întâmplă, acum și aici. Acesta este fără îndoială unul suficient de bogată pentru a solicita o lectură a cărții cu creionul în mână. Mi-au plăcut în mod deosebit incursiunile în zona prezenței absentului, pe care o întreagă „știința a comunicării” și-a (auto)constituit spațiul discursiv, uitând sau ținând în umbră faptul că doar conversația este socializare, în timp ce comunicarea pe bază de urme sau prin aducerea în prezență a absențelor nu prea are cum să fie, dar și metafora metamorfozării progresului din caravană în tren, cu completarea pe care o adaug aici, anume că suntem destul de aproape de momentul în care acesta va sări de pe șine. Meritul volumului e că încearcă, și aș spune că pe o singură voce, în ciuda diversității autorilor implicați, să tragă, cât încă se mai poate, semnalul de alarmă.

Silviu G. Totelecan